

Aktuální problémy a hlavní směry rozvoje vojenské vědy socialistických zemí

Ve dnech 14.—15. prosince 1977 byla ve Varšavě uskutečněna porada štábu Spojených ozbrojených sil, které se zúčastnili představitelé vojenskovědeckých orgánů armád Varšavské smlouvy. Porada se konala na téma „Aktuální problémy a hlavní směry rozvoje vojenské vědy socialistických zemí“.

Cílem porady bylo objasnit některé nové pohledy na systém vědeckého učení o válce a armádě, otázky marxisticko-leninského světázorového a metodologického základu socialistické vojenské vědy, její předmět a strukturu a další otázky, které souvisejí s těmito problémy.

Porada přispěla významně k objasnění těchto otázek a k prohloubení spolupráce vojenskovědeckých orgánů armád Varšavské smlouvy v duchu proletářského internacionalismu.

Na základě doporučení vojenskovědeckého oddělení Generálního štábu projednala redakční rada časopisu VOJENSKÁ MYSL materiály konference a souhlasila s uveřejněním podstatných výtahů ze základních referátů a z některých diskusních vystoupení.

Představitel ozbrojených sil SSSR **generálporučík M. A. Garejev, CSc.**, přednesl referát na téma **„O PŘEDMĚTU A STRUKTUŘE VOJENSKÉ VĚDY SOCIALISTICKÝCH ZEMÍ“**

Nutnost rozvoje vědy v zemích socialistického společenství je do značné míry určována jejím stoupajícím vlivem na vojenskou sílu organizace Varšavské smlouvy. Při plnění odpovědných úkolů, které stojí před našimi ozbrojenými silami, patří významná úloha vojenské vědy socialistických zemí. V podmínkách prudkého vědeckotechnického rozvoje, bez silné vědecké základny, bez hlubokého teoretického zdůvodnění nelze úspěšně řešit složité internacionální úkoly ochrany zájmů socialistických zemí.

Rostoucí význam vojenské vědy při zvyšování obranyschopnosti členských stá-

tů Varšavské smlouvy je určován v současných podmínkách těmito nejdůležitějšími faktory:

1. Vysoká dynamika světových procesů, možnost náhlých změn vojenskopolitické situace a neustálá hrozba socialistickým zemím pramenící z agresivní podstaty imperialismu zvyšuje obtíže i odpovědnost při vědeckém vymezení rysů budoucí války, jejího strategického charakteru, podmínek vzniku a vedení. Známé historické příklady potvrzují, že chyby v propočtech se v těchto otázkách vždy platily těžkými následky; je tomu tak i v současných podmínkách.

Proto se vyžaduje každodenní práce na hluboké a všestranné analýze základních směrů vojenských příprav pravděpodobných nepřátel v současné etapě a v nejbližší budoucnosti a základních směrů rozvoje vojenskostrategické situace. Vojenská věda může a musí dávat zdůvodněné prognózy, které se týkají vzniku a rozvoje možných kritických situací a pravděpodobných variant zahájení války.

2. V závislosti na rozvoji ekonomiky, vědy a techniky roste obranná síla členských států Varšavské smlouvy. Na tomto základě je zabezpečováno zavádění nových typů zbraní a bojové techniky do vojsk.

Ve srovnání s minulostí je pro soudobé podmínky charakteristická rychlejší změna jedné generace zbraňových systémů jinou generací. To má za následek rychlejší zdokonalování teorie i praxe vojenství.

V těchto podmínkách značně roste i úloha vojenské vědy všech spojenec-
kých armád. Její úkol spočívá v tom, aby na základě pečlivého výzkumu bojových možností zbraní a techniky a podle výsledků analýzy bojového potenciálu vojsk neustále upřesňovala mnohé otázky vojenské teorie, zkoumala nové problémy a zajišťovala další rozvoj vojenského umění.

Vše nasvědčuje tomu, že vojenská věda se skutečně stala jedním z významných faktorů upevňování obrany našich států a zvyšování bojové síly ozbrojených sil.

Zvláštní význam pro rozvoj vojenské vědy mají společná opatření k operační a bojové přípravě, výměna zkušeností z výcviku a výchovy příslušníků armády. Jsou hlavním podkladem a zkušebním kamenem vojenské teorie.

Mnohá společná vojsková a velitelsko-štábní cvičení mají v podstatě výzkumný charakter, což dovoluje vyvodit důležité závěry a návrhy na přípravu, plánování a vedení operací koaličními uskupeními vojsk, dále zdokonalovat metody práce orgánů velení, organizaci součinnosti mezi spojeneckými vojsky, hledat efektivní způsoby použití zbraní a bojové techniky a zdokonalovat procesy operační a bojové přípravy.

Další rozvoj vojenské vědy bezprostředně závisí na jednotném chápání jejího předmětu a struktury. Nutnost upřesnění některých otázek je podmíněna zejména těmito okolnostmi:

1. Mění se jak objekt, tak i předmět vojenské vědy. Skutečně všestrannější a složitější se staly vzájemné vazby politiky a války, značně se zkomplikovala

opatření přípravy na válku, novým obsahem se naplnil ekonomický, diplomatický a ideologický boj v průběhu války. Podstatné změny prodělává příprava a vedení ozbrojeného zápasu. Např. objevily se nové formy a způsoby ozbrojeného zápasu, druhy strategického zabezpečení, složitějším se stal systém řízení ozbrojených sil. Zdokonalují se zbraňové systémy a organizační struktura vojsk. V rámci ozbrojeného zápasu vznikly nové prvky (radioelektronický boj, apod.), které vyžadují mnohem hlubší výzkum. Značně složitější se stala také operační a bojová příprava.

2. Ukazují se nové jevy v rozvoji samotné vojenské vědy jako celku i v jejích jednotlivých částech. Uvnitř vojenské vědy probíhají procesy integrace a diferenciací, tvoří se nové teorie a vědecké disciplíny. Integrace a diferenciacie existuje i ve styčných oblastech znalostí s vojenskou vědou, těsnější se stala výměna informací mezi vojenskou vědou a vojenskou problematikou společenských přírodních a technických věd. To vše vyžaduje upřesnění předmětu jak vojenské vědy vcelku, tak i jejích základních prvků.

3. I když bylo dosaženo jednoty názorů na mnohé problémy, přesto existují otázky, které někdy z mnoha důvodů chápou různí generálové a důstojníci různě. Jde např. o předmět teorie válečné ekonomiky, o místo obecných problémů ve vojenské vědě atd.

Řešení problémů vojenské vědy, spojených s jejím předmětem a obsahem, není samozřejmě nebo planým teoretizováním. Zkušenosti ukázaly, že nedoceňování těchto otázek vede často k negativním následkům při řešení aktuálních otázek vojenské praxe.

Upřesnění předmětu, struktury a obsahu vojenské vědy obecně i jejích základních součástí nepochybně umožní racionálněji definovat strukturu vědeckých zařízení, dosáhnout systémového přístupu při řízení vědecké práce, zdokonalit programy operační a bojové přípravy, učební programy vojenských vysokých škol, což nakonec přispěje k hmatatelnějším vědeckým výsledkům a zabezpečí včasné zavádění výsledků vědy do praxe.

Základním teoretickým východiskem definice předmětu vojenské vědy je správné chápání podstaty války.

Válka jako společenskopolitický jev je nejostřejší a nezakrytá forma třídního boje, států, koalice, protikladných sociálních systémů, organizované ozbrojené střetnutí mezi nimi k dosažení politických cílů.

Válka se podle svého obsahu neomezuje pouze na vedení ozbrojeného zápasu, který považujeme za jednu z nejostřejších forem sociálního zápasu s použitím prostředků ozbrojeného násilí k dosažení politických cílů. Má specifický obsah, rozhodnou formu vedení zápasu a spočívá v organizovaném použití ozbrojených sil a jiných sil a prostředků (partyzánského hnutí, lidobran, formování civilní obrany, atd.) s cílem zničit nepřítele, obsadit nebo ubránit území. Úspěch ve válce závisí na dovedné kombinaci a využití ozbrojených, ekonomických, ideologických a diplomatických forem zápasu, který koordinuje a usměrňuje politické vedení. Ozbrojený zápas je hlavní, rozhodující formou boje.

Každá věda využívá specifické metody a studuje zpravidla zákonitosti stejného řádu. Proto válka nemůže být studována v rámci nějaké jedné nebo i několika málo věd, včetně vědy vojenské. Použijí-li se pouze metody vojenské vědy (cvičení, manévry, válečné hry, atd.) její kategorie, nelze poznat např. takové otázky, jako ekonomická podmíněnost a třídní charakter války a jejich úloha v rozvoji společnosti. Analogická situace je i při poznávání armády.

Výstavba ozbrojených sil jako prvek politické nadstavby se uskutečňuje na základě poznání sociologických, sociálních a ekonomických zákonů a také zákonů války včetně ozbrojeného zápasu. Proto poznat samostatně jako celek tak různorodé a kvalitativně rozdílné zákonitosti fungování a rozvoje armády nemůže žádná jiná věda. To vše opravňuje k tvrzení, že pro úplné a hluboké poznání války a armády se vyžaduje sjednocené úsilí mnoha věd, včetně vojenské vědy.

Válku, jako společenskopolitický jev, její různé aspekty, vnitřní a vnější vazby a vztahy, ozbrojené síly, jako prvek politické nadstavby, jejich sociálně politické a organizační principy výstavby, **studují mnohé společenské, přírodní a technické vědy. Každá z těchto věd studuje válku a armádu v různém rozsahu svými specifickými metodami a v souladu se svým předmětem.**

Vedoucí úlohu ve studiu války má marxisticko-leninské učení o válce a armádě, které studuje válku a armádu z filosoficko-sociologických, sociálně politických a politickoekonomických pozic. V rámci tohoto učení se studují sociologické problémy původu, podstaty, sociálně politického charakteru války, jejich typy, zákony závislosti průběhu a výsledku válek na politických, ekonomických a jiných sociálních faktorech. Marxisticko-

leninské učení o válce a armádě všestranně studuje vliv válek na světový revoluční proces, vztah válek a socialistické revoluce v současné epoše, zkoumá místo vojenských otázek ve strategii a taktice komunistického, dělnického a národně osvobozenického hnutí a odhaluje také sociálně politické zákonitosti rozvoje armád socialistických států, zdokonalování vojenskopolitického svazku bratrských socialistických zemí a bojové družby jejich armád. **Toto učení je světónázorovým a metodologickým základem věd a teorií, studujících válku a armádu.** Jeho zákony, kategorie, principy, ideje a závěry mají zásadní význam při rozpracování vojenské vědy socialistických zemí.

Mezi vědami, které zkoumají válku a armádu, zaujímá nejdůležitější místo vojenská věda socialistických zemí. Poněvadž je nejvíce svázána s poznáním ozbrojeného zápasu jako jednoho z prostředků politiky, náleží jí hlavní úloha při rozpracování způsobů dosažení politických cílů v době války.

Vojenská věda studuje ozbrojený zápas v dialektickém spojení s faktory společensko-ekonomického a politického charakteru. **Představuje systém znalostí o charakteru a zákonech války, přípravě ozbrojených sil a zemí na válku a způsobech jejího vedení. Základním objektem jejího výzkumu je ozbrojený zápas ve válce.**

Vojenská věda studuje vojenskostrategické aspekty možného charakteru současné války, vypracovává návrhy na všechny problémy vojenského umění, výstavby ozbrojených sil a jejich řízení, studuje cesty a způsoby zdokonalování systému výcviku a výchovy vojáků, rozvoj prostředků ozbrojeného zápasu, využití materiálních, technických a finančních prostředků pro zabezpečení činnosti ozbrojených sil, v rámci své kompetence a v souladu se svým předmětem vypracovává návrhy na přípravu socialistických států k vedení válek na obranu nezávislosti a teritoriální celistvosti zemí socialistického společenství.

Vojenská věda jako ucelený systém znalostí má složitou strukturu, zahrnuje v sobě řadu teorií, které mají své vlastní předměty výzkumu v rámci předmětu vojenské vědy.

Jako každá jiná věda, má své **obecné základy:** systém zákonů a z nich vyplývající obecné principy. V základech se objasňuje předmět a struktura vojenské vědy, její úloha a místo v obecném systému znalostí o válce a armádě.

Jádrem vojenské vědy je **teorie vojenského umění.** Tato teorie poznává zákonitosti, charakter, principy a způsoby ve-

dení ozbrojeného zápasu ve strategickém, operačním a taktickém měřítku a v souladu s tím zahrnuje teorii strategie, operačního umění a taktiky.

Teorie strategie je nejvyšší oblastí teorie vojenského umění, studuje vojensko-strategický charakter války, zákony, principy a způsoby ozbrojeného zápasu ve strategickém měřítku, rozpracovává návrhy na přípravu země po vojenské stránce, formy a způsoby strategické činnosti, řízení ozbrojených sil, hodnocení a využívání morálně politických a ekonomických možností státu v zájmu vedení ozbrojeného zápasu, organizaci strategického týlu a jiných druhů zabezpečení.

Teorie operačního umění studuje charakter soudobých operací, principy a způsoby přípravy a vedení společných a samostatných operací operačními svazy druhů ozbrojených sil v koaliční sestavě vojsk, formy a metody řízení vojsk (sil), hodnocení a využívání morálně politického faktoru při přípravě a vedení operací, otázek operačního, speciálního, týlového a technického zabezpečení operací. V souladu s tím zahrnuje v sobě obecné základy operačního umění druhů ozbrojených sil, týlu ozbrojených sil a civilní obrany.

Teorie taktiky se zabývá otázkami přípravy a vedení boje svazky, útvary a jednotkami v různých sférách (na souši, na moři a ve vzduchu). V souladu s tím zahrnuje v sobě: teorii taktiky vševojskového boje a teorii taktiky svazků, útvarů a jednotek ozbrojených sil, druhů vojsk (sil) a speciálních vojsk.

Nedílnou součástí teorie strategie, operačního umění a taktiky je **teorie velení a řízení**. Rozpracovává způsoby řízení ozbrojených sil a velení vojskům (silám). V rámci této teorie se zkoumají zvláštnosti projevu zákonů a principů řízení v ozbrojených silách, systému jejich řízení, metody práce velitelství, štábů a politických orgánů, vypracovávají se požadavky na technické prostředky velení a informační zabezpečení.

Teorie vojenské výstavby studuje na základě leninských principů problémy složení a organizační struktury ozbrojených sil v době míru i v době války, vztahy druhů vojsk, systémy jejich mobilizace, doplňování a rozvíjení, přípravy záloh, organizace vojenské služby a jiné otázky.

Teorie vojenského výcviku a výchovy studuje principy vojenského výcviku a výchovy, formy a metody přípravy vojenských kolektivů (vojsk a štábů), vypracovává doporučení pro formování vysokých politických, morálně bojových a vojensko-

profesionálních kvalit vojáků, široce a cílevědomě využívá závěrů a návrhů vojenské pedagogiky a psychologie.

Teorie válečné ekonomiky a týlu studuje otázky hromadění a využití prostředků pro ochranu země a zabezpečení činnosti ozbrojených sil. Vypracovává požadavky na válečnou ekonomiku, válečně ekonomické návrhy na oslabení ekonomiky nepřítele, vytyčuje způsob zabezpečení odolnosti ekonomiky v době války. V rámci této teorie se zkoumají zákonitosti a principy organizace a činnosti týlu ozbrojených sil a zvláštnosti jejich řízení a také otázky vzájemných vazeb týlu s válečnou ekonomikou.

V současných podmínkách zaujímá v systému vědeckých znalostí o válce a armádě jedno z nejdůležitějších míst **teorie civilní obrany**, která řeší otázky ochrany obyvatelstva a objektů týlu země před prostředky napadení nepřítele, stability ekonomiky, organizace záchranných a neodkladných vyprošťovacích a obnovovacích prací. Rozpracovává návrhy na zdokonalování systému řízení civilní obrany.

V poznání zákonitostí rozvoje vojenského umění, výstavby a přípravy ozbrojených sil hraje důležitou úlohu **vojenská historie**, jejíž jednotlivé části — dějiny vojenského umění, dějiny výstavby a přípravy ozbrojených sil, dějiny válečné ekonomiky — jsou součástí vojenské vědy.

Všechna odvětví a znalosti, které patří do vojenské vědy, mají velice složitou strukturu. Mezi nimi existují těsné vazby. Proces diferenciací a integrace věd vyžaduje také nutnost systémového posouzení různých oblastí znalostí a problémů, spojených s využitím druhů ozbrojených sil ve válce. Ve spojení s tím je úplně opodstatněné považovat za nedílnou součást vojenské vědy socialistických zemí speciální teorie bojového použití a výstavby druhů ozbrojených sil (teorii raketových vojsk strategického určení, pozemních vojsk, vojsk PVOS, vojenských vzdušných sil).

Předmětem výzkumu teorií bojového použití a výstavby druhů ozbrojených sil je: způsoby strategického použití druhů ozbrojených sil, operační umění a taktika druhů ozbrojených sil; zvláštnosti řízení, výstavby, výcviku a výchovy, dějiny druhů ozbrojených sil.

Vojenskou vědu chápeme jako jednotnou vědu, v níž se nevyčleňují zvláštní vědy podle druhů ozbrojených sil.

Vojenská věda je těsně svázána s jinými vědami a teoriemi, které tvoří systém znalostí a vědeckých znalostí o válce a armádě.

Změny ozbrojeného zápasu a charakteru války vedly k rozšíření jejich vazeb se společenskými, přírodními a technickými vědami a k vyčlenění sociálních oblastí vědeckých znalostí v těchto vědách, které jsou organicky svázány s vojenskou vědou a jsou bezprostředně orientovány na zabezpečení potřeb vojenství. Jde zejména o vojenskou problematiku společenských, přírodních a technických věd, svázaných s přípravou armády na válku, s vytvářením zbraňových systémů, se všestranným zabezpečením přípravy a vedení ozbrojeného zápasu. Vojenská problematika těchto věd, která se nachází v jednotlivých oblastech příslušných společenských, přírodních a technických věd, se postupně formuje jako speciální oblast znalosti věd, které se blízko stýkají s vojenskou vědou a jsou ve vztahu k ní vědami hraničícími, styčnými. Takové propětí věd je v současných podmínkách poměrně dosti rozšířené. Existuje např. fyzická chemie, chemická fyzika, atd.

V oblasti společenskopolitických věd má pro ozbrojené síly největší význam: věda o výstavbě strany a její odvětví — teorie stranickopolitické práce; vojenské dějiny, vojenská etika, teorie vojenského práva, vojenská pedagogika, vojenská psychologie. Např. teorie stranickopolitické práce rozpracovává na základě obecných vědeckých východisek výstavby strany otázky stranickopolitické práce s ohledem na specifiku ozbrojených sil a ozbrojený zápas, přičemž zůstává v rámci vědy o výstavbě strany. Formy a metody práce velitelů a politických orgánů, stranických a svazáckých organizací v bojové situaci se příkře liší od libovolných jiných podmínek, a proto tyto otázky je důležité rozpracovávat jen na základě všestranného poznání zákonů ozbrojeného zápasu a principů vojenského umění při rozhodujícím určujícím významu všeobecných stranických zásad. Podobnou specifiku berou v úvahu i oblasti jiných výše uvedených věd.

Rozvoj vojenské problematiky v oblasti přírodních věd vedl ke vzniku celé řady takových vojenskoodborných věd, jako vojenský zeměpis, vojenská kartografie, vojenská geodezie, vojenská topografie, vojenská hydrometeorologie, vojenská navigace, vojenské lékařství, vojenskochemické a jiné vědy.

V oblasti technických věd se objevila řada takových oblastí, které by bylo možné nazvat jako vojenskotechnické vědy. Každá z těchto věd, i když má mnoho svých specifík, avšak vcelku jsou svázány s rozpracováním takových problémů, jako tvorba a konstrukce zbraní, vojenské

techniky a munice: rozpracování základů exploatace a oprav zbraní a bojové techniky. Patří sem i takové vědy, jako balistika, teorie střelby, vojenská radioelektronika, vojenská kybernetika a jiné.

Taková je základní struktura soudobé vojenské vědy.

V současné době stojí před vojenskou vědou socialistických zemí složité a odpovědné úkoly. Musíme zvládnout především tři základní skupiny největších a nejdůležitějších problémů:

1. Na základě analýzy perspektiv rozvoje vojenskopolitické a strategické situace určit, jaké války jsou dnes možné a všestranně prozkoumat jejich charakter.

2. Na základě charakteru budoucí války a z toho vyplývajících vojenskopolitických a strategických úkolů určit, jaké ozbrojené síly jsou zapotřebí pro jejich splnění.

3. Najít cesty nejefektivnějšího použití ozbrojených sil ve válce, způsoby řešení strategických a operačně taktických úkolů.

Především je nutné zvýšit vědeckou úroveň hodnocení a prognózování mírové vojenskopolitické situace s využitím soudobých prostředků automatizace. K tomu je nutné hluboce prostudovat a rozpracovat metody prognózování, porovnat, které vojenskopolitické a ekonomické faktory je nutné brát v úvahu v prvním pořadí, jaká jsou kritéria pro jejich posouzení, způsob hodnocení poměru sil a jiných konkrétních podmínek situace. Tuto práci můžeme řešit společným úsilím armád socialistických zemí a uvnitř zemí i s civilními vědeckými středisky.

Další výzkum si vyžadují **otázky přípravy společných operací uskupení vojsk koalčního složení** a rozpracování zdůvodněných závěrů pro tyto operace. Společné operace jak uskupení vojsk koalčního složení, tak i druhů ozbrojených sil — to je hlavní tendence v rozvoji operačního umění. Právě tyto operace by měly upoutat pozornost našich základních vojenských kádrů.

Při rozpracování teoretické báze operací je nutné zvláštní pozornost věnovat takovým otázkám, jako organizace přesné součinnosti všech sil a prostředků v operaci, zabezpečení spolehlivé porážky nepřítel, prolomení obrany, zničení nepřítel, jeho obklíčení a prudké rozvíjení útoku.

Je třeba podrobně rozpracovat otázky organizace velení různorodým silám, všestranného zabezpečení operací, zvláště otázky organizace průzkumu, radioelektronického boje a operačního maskování.

Neméně důležitým, ne-li jedním ze základních, je úkol **organizace velení uskupení vojsk koaličního složení**, rozpracování dokonalejších prostředků spojení a automatizace, vytvoření komplexu matematických modelů pro zabezpečení velení a všestranné osvojení si jejich praktického použití. Zvláště zaostává matematické zabezpečení plánování operací a boje.

Na řadě velkých společných cvičení jsme se přesvědčili, že mnozí velitelé a štáby ještě nedostatečně ovládají moderní metody práce. Současně tato cvičení ukázala, že v podmínkách, kdy faktor času se stal rozhodujícím článkem v práci orgánů velení, musí jak velitel, tak i štáb pracovat podle přesné vědecké metody, podle jednotného grafikonu.

Zvláštní místo ve vojenské vědě zaujímají **otázky dalšího zvyšování bojové pohotovosti ozbrojených sil**. Úkolem číslo jedna v této oblasti zůstává v rozpracování způsobů včasného odhalení přípravy a vedení jaderných úderů nepříteli a rychlého, pružného použití svých sil při různých variantách rozpoutávání války. Vyžaduje se rozpracování zdůvodněných návrhů na zkracování lhůt přechodu ozbrojených sil do polních sestav k zabezpečení odolnosti vojsk a orgánů velení.

Vážnou pozornost si zasluhují **otázky ochrany ozbrojených sil a národního hospodářství před zbraněmi hromadného ničení**. Tento problém je třeba řešit společně s vědeckými středisky našich zemí. Vedle základních výzkumů je nutné udělat také řadu aplikovaných prací a vývojových úkolů, orientovaných na zvyšování odolnosti vojsk a míst velení, a to nejen před ZHN, ale také před novými druhy munice.

Nakonec o některých otázkách přípravy ozbrojených sil: Jeden ze základních problémů vojenství spočíval vždy v tom, aby na jedné straně byl správně předvídan charakter budoucí války a vzhledem

k tomu bylo určeno, čemu vojska učít, a na druhé straně vypracovat takovou metodiku výcviku a výchovy vojsk, která by zabezpečovala přeměnu těchto názorů na vedení války do života. Existující metodika operační, bojové a politické přípravy v zásadě zabezpečuje včasné zvládnutí všech výsledků vědy a praxe vojenskými kádry. Přesto je však nutné hledat dokonalejší formy a metody výcviku a výchovy příslušníků armády, zejména vštěpení generálům a důstojníkům praktických návyků velení vojskům ve složitých situačních podmínkách. Je nutné hlouběji prozkoumat formy a metody morálně psychologické přípravy vojsk včetně otázek psychologie bojové činnosti a řízení koaličních vojsk. Vyžaduje to vůbec usilovně hledat cesty zvyšování kvalitatívních ukazatelů přípravy ozbrojených sil, úroveň ideově výchovné a stranickopolitické práce a upevnění vojenské kázně. V této oblasti existuje též mnoho různých aktuálních problémů, které vyžadují vědecké propracování.

— ☆ —

Vojenská věda socialistických zemí se stala jedním z důležitých faktorů upevňování obrany našich zemí, zvyšování bojové síly bratrských armád. Z toho vyplývají nové, vyšší požadavky pro organizaci vědecké práce.

Zvláštní požadavek spočívá v tom, aby vojenská věda předcházela praxi, dávala se dále dopředu, odhalovala možné cesty rozvoje vojenství, klesla cestu praxi a tím také urychlovala způsoby přípravy a bojového použití vojsk. Proto nejdůležitějším úkolem vojenské vědy je rychlé zavádění jejích výsledků do praxe vojsk.

Hlavní při hodnocení stavu vědecké práce není množství opatření, napsaných prací a obhájených disertací, ale její reálný přínos pro zvýšení bojové síly spojeneckých armád.

— ☆ —

Představitel Polské lidové armády **plukovník profesor Ochozský** přednesl referát na téma „**MARXISMUS-LENINISMUS — SVĚTONÁZOROVÝ A METODOLOGICKÝ ZÁKLAD SOCIALISTICKÉ VOJENSKÉ VĚDY**“

Marxismus-leninismus jako teorie dělnické třídy, teorie vědeckého poznání a revolučního přetváření světa je obecně teoretickým a obecně metodologickým základem rozvoje současných výzkumů a vojenské politiky socialistických států. Významná úloha v marxismu náleží jeho

filosofii, dialektickému a historickému materialismu jako obecné vědecké metodologii, která je projevem marxistického světového názoru v praxi.

Marxisticko-leninská filosofie zobecňuje výsledky jednotlivých věd a společné praxe, vytváří systém nejobecnějších po-

jmů, kategorií, zákonů a principů, které odrážejí objektivní přírodní a společenskou skutečnost. Dialektický determinismus inspiroval vojenskou vědu a v oblasti výzkumu zákonitostí vzniku a průběhu války, ozbrojených sil, vědeckého poznání těchto jevů. Díky tomu vojenskoteoretické myšlení získalo trvalý vědecko-filosofický základ a je skutečně vědou. Zejména zákony společenského vývoje, které odhalil Marx a Engels, umožnily objasnit příčiny vzniku, podmínek a hybných sil, charakteru a konkrétních forem vedení válek a vojenského umění, umožnily hlubokou vědeckou analýzu jevů války.

Důsledné používání marxisticko-leninských principů a metodologických návodů k analýze a hodnocení vojenských problémů umožňuje také zkoumat mnohostranné vztahy a závislosti vojenské vědy k ostatním oblastem vědeckého poznání a také výzkumné praxe, zkoumat závislost boje na politických, společenských, technických a ekonomických faktorech.

Filosofie — to je oblast poznání, která používá pojmů, kategorií, zákonů o vysokém stupni obecnosti.

Vytváření abstrakcí, nehledě na jejich „odstup“ od skutečnosti, jejich „nenázornost“ a „nekonkrétnost“ — to je metoda vlastní vědě.

Díky tomu — jak ukázal Lenin — vědecké myšlení proniká do takové „podstaty“, „rysu“, „vlastnosti“ skutečnosti, které jsou nepostižitelné na úrovni smyslového poznání. Díky vědeckým abstrakcím se stalo možným poznání objektů, které jsou nedostupné bezprostřednímu pozorování člověka (např. svět elementárních částic), odhalení vztahů a závislostí, které se nenacházejí „na povrchu jevů“, tj. objektivních zákonů. Marxistická kategorie hodnoty, o které její tvůrce napsal, že nepostihuje ani atom hmoty a její poznání, je možné ne díky mikroskopům, nebo jiným přístrojům, ale díky síle abstrakce lidského rozumu, může být klasickým příkladem.

Síla marxistické filosofie spočívá v tom, že vytváří a disponuje vědeckou abstrakcí. Avšak tyto abstrakce, aby nebyly prázdny, postrádající instrumentální sílu, musí být konkretizovány, organicky spjaté s danou oblastí poznání. Toto se týká také metodologie marxismu-leninismu a jejího významu pro vojenskou vědu.

Marxistická dialektická metoda a metody vojenské vědy mají jak obecné, tak i zvláštní rysy. Marxistická dialektická metoda je odrazem objektivních, univerzálních zákonů přírody, společnosti a poznání, metody vojenské vědy; odráží ty

specifické zákony, které jsou spjaté s válkou. V souvislosti s tím marxisticko-leninská metoda ukazuje jen obecnou cestu k pravdě ve vědě, nedává např. hotová řešení, jaká bude nejlepší bojová sestava pluku nebo divize v určitých podmínkách boje.

Studiem historie válek, vojenských výchovných systémů, soudobého boje z hlediska dialektické metody jeví se jedinou cestou, která vede k poznání zákonů ozbrojeného zápasu a pochopení správných řešení. Tato metoda je nezbytná při řešení problémů teorie a praxe, zejména:

— nejobecnějších problémů teoretického charakteru, spjatých s obecným charakterem války, ozbrojených sil a vojenství (např. průběh třídní politické podstaty války, objektivní zákony a uvědomělá činnost lidí, vztah materiálních a morálních sil ve válce, technika a člověk, kritika buržoazní vojenské ideologie);

— obecné problémy praxe rozvoje ozbrojených sil, úkoly vojenské výchovy (např. automatizace procesu řízení, tvůrčí činnost ve vojenství, zákonitosti utváření vojenského kolektivu, cíle, prostředky a kritéria výchovy);

— problémy rozvoje vojenské vědy a vojenských vědeckých výzkumů (např. analýza struktury a funkce vojenské vědy, systém jejich pojmů, používaných metod, kritérií, správnost dosahovaných výsledků, zákony vojenské vědy a principy vojenského umění, cílevědomost a plánovitost v ozbrojeném boji);

— metodologické problémy nižšího stupně obecnosti a vznikající na rozhraní oblastí vojenských znalostí (např. úloha technických prostředků a metodiky výuky).

Jazyk a metody vojenské vědy ovlivňuje nejen metodologie marxismu-leninismu. Každá jednotlivá věda, včetně vojenské, která řeší vlastní problémy, inspirované současně marxistickou filosofií, poskytuje jí materiál pro nové myšlenky a filosoficko-metodologická zobecnění. Např. takové problémy jako formalizace některých operací v řízení a jejich předávání elektronickým strojům nebo současně tvůrčí, vynálezecké úloze velitele, úloha intuice v řízení, předvídání v určitých podmínkách a stadiích bojové činnosti, poskytují zajímavá fakta pro další rozvoj principů vzájemných vztahů objektivních a subjektivních faktorů, subjektivních podmínek a svobody lidské činnosti.

Bohatství marxisticko-dialektické metody se odráží v jejím mnohostranném výzkumném přístupu; je to metoda genetická a kauzální, strukturální, historická,

analytická a syntetická, která používá takových forem myšlení jako indukce, dedukce a dedukce. Zahrnuje také principy jako princip abstrakce a postupné konkretizace, princip všeobecnosti jevů a hlavního článku, princip jednoty teorie a společenské praxe, princip objektivnosti a stranickosti, princip gnoseologických a třídních zdrojů idealismu, princip determinismu a svobody, jednoty a boje protikladů a další.

Rozvoj filosofické metodologie je výsledkem jak samostatných inspirací, které vyplývají z vědeckého poznání, tak i prakticko-spoločenských příčin. V oblasti metodologie boj mezi různými filosofickými směry.

Charakteristickým rysem nemarxistických metodologických směrů ve společenských vědách jsou obtíže a chyby ve vymezení toho, co je subjektivní a co objektivní v teorii na rozdíl od empirie, smyslových faktů od umělých, dopouštění se krajností a absolutizace těchto jevů. Z marxistického hlediska neopozitivistické filosofie absolutizující jazyk, smyslová fakta nebo umělé jevy, má subjektivně idealistický charakter. Vědecké poznání je jednotou empirických a teoretických poznatků. Výzkumná fakta jsou současně teoretickými fakty, tak jak jsou spjata s určitými pojmy, teoretickým systémem atd. Na druhé straně pozorování, vědecká fakta jsou naplněna teoretickým smyslem. Tato dialektice poznání je cizí nepozitivistické zaměření.

Takovou jednostranností v používání metod a prostředků metodologické interpretace je charakterizován do nedávna doba strukturální směr. V marxistické literatuře je strukturální metoda posuzována jako současný druh metafyzické metody. Strukturalisté, kteří zahrnují dialektiku společenského vývoje (historický proces, třídní boj, společenskou revoluci) absolutizují existující společenské struktury (např. rodinu), nepostihují jejich změny a vývoj.

Dialektická metoda marxismu-leninismu nezamítá význam pojmu struktura a strukturální analýzu ve společenských vědách, ale zahrnuje takovou absolutizaci, metafyzickou metodu.

Filosoficko-metodologická zaměření v buržoazní vědě a kultuře se např. liší tím, že absolutizují jeden princip a obcházejí jiný, je pro ně charakteristické idealistické objasňování otázek poznání a společenskotřídní závislosti na buržoazní společnosti. To se týká také názorů buržoazních ideologů na problémy války a armády.

— ☆ —

Marxisticko-leninská věda o válce je v současné době světovým metodologickým základem výzkumu problémů války a politiky, včetně podstaty a charakteru možné raketové jaderné války. Jsou to závažné problémy z hlediska dalšího rozvoje marxistické vědy o válce a armádě a také přípravy vojáků na činnost v soudobé válce. Pomáhají hlouběji a plněji pochopit smysl mírové politiky socialistických států, politiky mírové spolupráce, úlohu a význam hnutí za ochranu míru.

Jsou předmětem prací a diskuse marxistických vědeckých pracovníků. Část byla např. toho názoru, že pokud jde o jadernou válku, válku jako pokračování politiky násilnými prostředky, ztratila svůj význam v důsledku rozsahu škod, ku kterým dojde na obou stranách. Jiní účastníci diskuse však nesouhlasili s takovým stanoviskem a uvádí, že v konkrétním případě byly smíšeny dva těsně spjaté, avšak různé podstaty jaderné války a jejího politického obsahu a rovněž problém zaměření a účelnosti války jako prostředku dosažení politických cílů.

V případě rozpoutání války světovým imperialismem byla by pokračováním jako existující politiky, měla by třídní charakter a byla by výsledkem jeho agresivního charakteru. Současně v souladu s leninským postulátem konkrétního významu společenskopolitického obsahu každé války, určení války jako pokračování politiky násilnými prostředky hovoří se jen o jejím nejobecnějším aspektu. Vyžaduje vždy podrobně zkoumat politický obsah, společenskou třídní podmíněnost, která vedla k válce, což svědčí o podstatných změnách ve vzájemném vztahu války a politiky.

Válka se již nejeví pro imperialistického agresora „rentabilní“, a vytvořená protiváha v podobě ozbrojených sil Varšavské smlouvy se může ukázat podstatnou zábranou při rozpoutání ozbrojeného konfliktu imperialismem ve světovém měřítku. Na druhé straně mezinárodní imperialismus nejdříve vyprovokoval vojenské konflikty a pokračuje vyhrožováním světovou válkou, vytváří konjunktu pro vojenský průmysl a snaží se mařit mírové úsilí socialistických zemí.

Tato všesměrná činnost nepřátelských sil musí vést ke zvýšení bdělosti a pohotovosti k neustálému zvyšování obranné síly socialistických zemí — účastníků Varšavské smlouvy. Avšak marxisté nepřistupují k válce formálně, vidí různé možnosti v reálném společenském životě, v aktivitě progresivních a revolučních sil. Kapitalismus jako třídní antagonistický

řád, zmítaný vnitřními protiklady, implikuje nebezpečí války. Soudobá historie období druhé světové války to potvrzuje. Současný vznik mocného světového socialistického společenství, jeho ozbrojených sil, zejména nejmohutnější armády na světě — Sovětské armády a rovněž široké hnutí na obranu míru, jsou velmi účinnou brzdou činnosti agresivních imperialistických kruhů.

Imperialismus si může spočítat, že síla Sovětské armády a armád sjednocených ve Varšavské smlouvě nedovolí beztržně rozpoutat ozbrojené konflikty, zejména jaderné. Takovým způsobem se jeví možnost uchránit a udržet světový mír.

Přijetí velkého programu míru na XXIV. sjezdu KSSS a rozvinutím na XXV. sjezdu KSSS, v němž jsou zhodnoceny materiální a morální možnosti sil socialismu a míru, dává reálnou perspektivu jak zadržet imperialistické agresory, jak nedopustit novou světovou válku. Je to současný program, který přijalo celé mezinárodní revoluční komunistické a dělnické hnutí. Dává reálnou možnost ochránit a upevnit světový mír.

Jak ukazuje marxisticko-leninská věda, možnost se ještě nerovná skutečnosti. To v žádném případě neznamená, že mír bude uchován automaticky. Marxisté chápou historii jako výsledek činnosti lidí, přikládají hlavní úlohu člověku v historii, přitom obrací pozornost na nezbytné vytváření trvalých, každodenních podmínek ochrany míru, nepřetržité bdělosti světového veřejného mínění před hrozbou agresivních imperialistických sil.

Tyto síly usilují o rozpoutání honby za zbrojením, zamítají mnohé konstruktivní návrhy Sovětského svazu a ostatních socialistických zemí na odzbrojení nebo omezení zbrojení. Mnohé kapitalistické země zesilují propagandu, která sleduje zmenšení nebezpečí použití zbraní hromadného ničení, psychologické přípravy svých společenství k ozbrojenému konfliktu se socialistickými zeměmi. Propagují ideu tzv. omezených lokálních válek.

Buržoazní autoři mají různé názory na otázku války v současném světě. Sjednocuje je kriticismus marxistických názorů na průběh, podstatu a klasifikaci válek, úzký empirismus a prakticismus. Snaží se o kvantitativní přístup k výzkumu války z hlediska neopozitivismu, který nedoceňuje filosofické problémy války. pokládá je za „metafyzické“.

Tak např. po druhé světové válce ve vojenských anglosaské literatuře se jasně rýsují tyto směry výzkumu průběhu a podstaty války:

— antihistorický směr, který absolutizuje charakter termonukleární války a zavrhuje zkušenost minulých válek;

— abstraktně teoretický směr, který se liší tím, že dává zvláštní přednost konstrukci od konkrétních společensko-politických podmínek odtržených modeů vojenských her, analýzou ozbrojených konfliktů s použitím metod statistických teorií her;

— inter—, multi— a transdisciplinární směr, které předpokládají, že válka je mnohorozměrný jev vyžadující použití různých systémů pojmů a metodologií, odtržených od hodnocení z etického hlediska (srovnej tzv. belologii a polemologii).

Tato literatura je většinou pod vlivem módy tzv. her a strategického studia. Jejím základem je nejčastěji více nebo méně zjevný voluntarismus, nedoceníení společenskopolitických nebo zejména třídních kořenů vzniku válek. V kritice těchto názorů se rozvíjí marxisticko-leninské učení o válce a armádě, významu nabývají zejména práce věnované výzkumu válek z hlediska jejich průběhu a podstaty, jejich klasifikace, vyvolaných následků, zákonů válek a ozbrojeného zápasu.

— ☆ —

Jedním z hlavních filosoficko-metodologických problémů, kterým se zabývali různí vědci v minulosti i dnes, je úloha člověka v soudobém boji a problém vzájemných vztahů objektivních a subjektivních faktorů v historii a ve společenském životě. Zejména vystupuje takový problém, kdy zkoumáme revolučně technické změny, které proběhly v jednotlivých armádách v druzích nové vojenské techniky, ve strategii a taktice, výuce a výchově vojsk.

Bouřlivý rozvoj vojenské techniky oživil staré názory a vyvolal nové, které absolutizují techniku, spatřují v jejím rozvoji a použití možnosti postupného odstranění lidského faktoru až do plné automatizace a robotizace vojenských činností (válka stisknutím knoflíku). Kapitalistické země, které hlásají takové názory, organizují masovou vojenskou přípravu, vytvářejí vojenské rezervy a zvětšují stav armád. V teorii by chtěli političtí a vojenští vedoucí těchto států vidět možnost použití ozbrojených sil s maximálním vyloučením lidského faktoru povoleného ke zničení a kromě toho „nepohodlného“ z třídního společenského hlediska.

Do současné doby v historii války můžeme sledovat takovou zákonitost, kdy nezávisle na úspěších v konstrukci pro-

středků ničení živé síly je i nadále hlavním faktorem ozbrojeného zápasu člověk. Nová technika zvětšila úlohu člověka, i když současně tuto určitým způsobem modifikovala. Tuto zákonitost můžeme sledovat v současných podmínkách rozvoje sil ve vztahu člověk — technika.

V poslední době se v socialistickém tisku objevilo hodně prací věnovaných této otázce. Autoři dospívají ke shodným závěrům, že nezávisle na stupni nasycenosti ozbrojených sil různou vojenskou technikou úloha člověka nejen že se nezmenšuje, ale naopak roste. Je to především kvalitativní růst spjatý s ideově morální a speciální přípravou vojáka.

Nová technika vyvolává nutnost zvětšení počtu specialistů s vyšším a středním vzděláním. To vyžaduje rychlý rozvoj vojenských učilišť, zvýšení požadavků na využití vědy, uplatnění vědeckých poznatků v armádě. V rukou jednotlivého člověka nebo kolektivu lidí jsou soustředěny často zbraně s velkou údernou silou. Soudobý boj přináší velké nebezpečí pro člověka - vojáka, vyvolává velké psychické napětí, což vyvolává nové úkoly ideově politické práce s vojáky. V souvislosti s tím roste úloha stranickopolitické práce v ozbrojených silách.

Proto armády socialistických zemí věnují velkou pozornost výchově vojáků jako uvědomělých ochránců své vlasti, upevňování morálně politického potenciálu kolektivů a armády, morálně politické jednoty, rozvoji socialistického uvědomění a morálních základů, rozvoji vysoké politické kultury, výchově v duchu socialistického patriotizmu a proletářského internacionálního, bratrství ve zbraní armád Varšavské smlouvy.

Ideově teoretickým základem této výchovy je marxismus-leninismus, leninské principy vzdělávání, výchovy a rozvoje ozbrojených sil [vedoucí úloha strany v ozbrojených silách, jednota armády a lidu, oddanost proletářskému internacionalismu, nedílná velitelská pravomoc, vysoká uvědomělá kázeň, trvalá pohotovost země a jejího ozbrojených sil k odražení agrese]. Zvláštní úloha patří stranickému vedení ozbrojených sil. Strana řeší všechny významné otázky až do momentu jejich uvedení do praxe, stanoví hlavní směry a předpoklady vojenské politiky, vypracovává vojenskou doktrínu, řídí proces výuky a výchovy vojáků.

Socialistická vojenská věda považuje ozbrojené síly za dialektickou jednotu člověka a vojenské techniky. Je jí cizí fetišizace jak objektivního, tak i subjektivního faktoru a tím spíše jejich vzájemné odtržení. Válka, ozbrojený zápas se

podřizuje objektivním zákonům. Člověk v souladu s dialektickým determinismem, který poznává tyto zákony, může jich využít a rozvíjet úspěšně svou činnost.

Válka je výsledkem určitých třídně antagonistických protikladů. Jejich překonávání je spjata s překonáním třídně antagonistických vztahů a vytvořením komunistické společnosti na světě. Válku připravují určité třídy, je výsledkem jejich politiky. Existuje určitý objektivní vztah (objektivní zákony) mezi politikou a počátkem, charakterem, průběhem a výsledkem války, mezi potenciály střetajících se stran. Existují také zákony ozbrojeného zápasu, které ukazují závislost ozbrojeného zápasu na stavu sil, jenž se ho zúčastňují, formy a metody zápasu, kvantitu a kvalitu výbroje, vojenské techniky a jiné. Tyto objektivní zákony včas poznané a využité poskytují možnost stanovit správné požadavky na vedení boje, na výcvik a výchovu vojsk. V socialistické vědě má velký význam úkol využívání poznatků ostatních věd, včetně filosofie. Počítáme např. s tím, že pokud jde o otázky zákonů vědy, existuje dosti početná filosofická, logická a historická literatura, jejíž systematické rozpracování a rozšíření systému vojenské výuky je dnes velmi důležitým úkolem. Takové zaměření prací vyžaduje těsnou spolupráci vojenských teoretiků různé kompetence. Využití metodologické inspirace marxismu-leninismu ve vojenské vědě i výsledků různých věd vyžaduje transformaci této inspirace a výsledků do jazyka vojenského specialisty, nebo v činnosti stranickopolitické do pedagogického jazyka, psychologických návodů stranickopolitické praxe.

Marxisticko-leninská filosofie je nejobecnější jistotou, z jejíhož hlediska se komentují výsledky dílčích věd. Avšak nejvyšším kritériem jistoty v souladu s marxistickou filosofií je společenská praxe [vojsková a válečná praxe]. Problém jednoty teorie a vojenské praxe je jedním z nejdůležitějších problémů vojenské vědy.

Závěry a návrhy na výzkum

1. Jako soudobá etapa rozvoje ozbrojených sil socialistického společenství, tak i požadavky budoucího boje ukazují na nevyhnutelnost dalšího rozvoje svetonázorového — metodologického základu vojenské vědy. To souvisí s celkovým rozvojem marxismu-leninismu, dialektického a historického materialismu. Současně však specifika vojenské teorie a praxe

vyzdvihuje další a vyšší požadavky na vědu a vědecké výzkumy.

Vojenské vychovatele např. zajímají takové otázky jako: procesy ovlivňující schopnost člověka pracovat v experimentálních situacích a regenerace jeho schopností, rozpracování účinných metod výchovy a výcviku vojáků, rozvoj jejich společenského uvědomění, upřesnění vzájemných vztahů mezi objektivní a subjektivní činností člověka, spojení výchovy v civilním a vojenském prostředí.

To souvisí s nevyhnutelným dalším rozvojem marxisticko-leninské metodologie jako systému a jejího spojení s metodami vojenské vědy. Bezpečným zdrojem metodologických znalostí jsou práce klasiků marxismu-leninismu. Studium teoretických prací Marxe, Engelse, Lenina přináší stále nové výsledky, vytváří nové teoretické možnosti. Masové vzdělávání vede ke stále hlubšímu chápání marxisticko-leninské teorie, ke zvýšení politické a filosofické kultury a ekonomických znalostí velitelského sboru. To umožňuje chápat smysl dalekých cílů a denní praxe socialismu.

2. Marxisticko-leninské uvědomění, nezbytné v socialistické a komunistické výstavbě, v současném ideologickém zápase vyžaduje organicky rozvíjet výzkum těchto otázek:

— průběh a podstata soudobých vá-

lek, jejich vztah k politice kapitalistických zemí; to je jeden z ústředních bodů ideologického zápasu marxismu s buržoazní ideologií;

— výzkum a kritická analýza buržoazní vojenské ideologie a zejména jejich filosoficko-metodologických základů;

— výzkum procesů, které ovlivňují úlohu a místo člověka - vojáka v možných formách ozbrojeného zápasu;

— zkoumání zákonů války a ozbrojeného zápasu, způsobů využití zákonů vědy ve výchově a výcviku v armádě;

— rozpracování obsahu socialistického vlastenectví a proletářského internacionalismu.

3. Zvláštní místo v rozvoji socialistické vojenské vědy, jejího světázorového — metodologického základu náleží vojenským vědeckým střediskům (vojenským akademiím, vojenským vysokým školám a výzkumným ústavům), která společně s ostatním velitelským sborem realizují určité výzkumy a úlohy, ověřují získané výsledky v praxi. Společenská (vojenská) praxe v souladu s marxisticko-leninskou metodologií hraje důležitou roli při formulování výzkumných problémů, ověření a využití výsledků výzkumů.

Rostoucí vědeckovýzkumné úsilí v ozbrojených silách země Varšavské smlouvy umožňuje v současné době přejít k novým formám spolupráce a součinnosti.

— ☆ —

Dále uveřejňujeme podstatu diskusních vystoupení příslušníků delegace Československé lidové armády, kteří se této významné porady zúčastnili.

Generálmajor PhDr. Václav Lokajíček přednesl diskusní příspěvek na téma „MÍSTO A ÚLOHA VOJENSKOHISTORICKÝCH ZNALOSTÍ VE VOJENSKÉ VĚDĚ“

Tvůrčí diskuse o vojenské vědě, o systému poznatků o válce a armádě, která v současné době probíhá především v SSSR a která je naší vojenskovo-vedeckou frontou pozorně sledována, je i pro naši armádu teoretickým a metodologickým přínosem. Umožňuje usměrňovat vědeckovýzkumnou práci k plnění nejdůležitějších úkolů, které před naší armádou stává stále složitější vojenská praxe.

Diskuse podle našeho mínění mimo jiné oprávněně poukázala na nutnost posílit integrační proces vědeckého poznání války a armády, který je podmiňován rostoucí komplexností vojenské praxe. Přitom se vychází nejen z vojenské specifiky, ale

z obecné zákonitosti poznání soudobých společenských procesů.

Bouřlivý rozvoj společenské praxe a poznání v posledních desetiletích vedl k prudkému rozmachu vědy, ke vzniku nových teorií, vědních disciplín, věd, tj. k další diferenciaci věd na základě předmětové klasifikace. Má-li být splněn aktuální a naléhavý požadavek integrace společenských, přírodních a technických věd v systému vědeckých poznatků o válce a armádě, je nutné předmětovou klasifikaci věd doplnit klasifikací problémovou či předmětově problémovou. To je nesporně jedna z cest, jak přiblížit teorii potřebám praxe, což musí být důsledně pro-

mítuto nejen do plánů vědeckých výzkumů, ale i do celé struktury vědeckovýzkumné základny ČSLA. Uvedený požadavek se plně vztahuje i na upřesnění místa a úlohy společenských věd, mezi jinými i vojenské historie, v systému vědeckého zkoumání otázek války a armády.

Zvlášť významné jsou vazby socialistické vojenské historie na vojenskou vědu. To je dáno objektem a předmětem zkoumání obou těchto věd, z nichž každá zkoumá zákonitosti určitého typu.

Vycházíme z toho, že v průběhu války působí složitá struktura systému zákonů. Jsou to především nejobecnější zákony vlastního rozvoje materiálního světa, zákony rozvoje společnosti. Spolu s tím válka jako určitý společenskopolitický jev, jako nejostřejší forma boje tříd, států nebo koalic se podřizuje i vlastním zákonům. Tyto zákony jsou hlavním obsahem vojenské vědy, která je zkoumá společně s dalšími vědami. Poznat zákony války umožňuje najít pevné základy k úspěšnému vedení bojové činnosti a války vcelku, pro vědecké předvídání jejího průběhu a výsledku. Socialistická vojenská věda, která se řídí marxisticko-leninským učebním, neustále hlouběji proniká k podstatným vztahům, které určují průběh vojenské výstavby a válek v současné epoše.

Objektem zkoumání vojenské historie je vojenská oblast dějin společnosti, vojenské zkušenosti stran, tříd, mas, celý dosavadní vývoj války a armády. Pomáhá vojenské vědě tím, že zkoumá a objevuje zákonitosti a tendence historického vývoje vojenství, zvláště vojenského umění, výstavby a přípravy ozbrojených sil. Získává poučení z minulosti jako základní předpoklad pro předvídání budoucího, což je vlastním předmětem jejího zkoumání.

Posláním a smyslem vojenskohistorických znalostí v současné etapě je především napomáhat vojenské vědě při řešení problémů spjatých s internacionální obranou socialismu. Proto oslabování vazeb vojenské historie s vojenskou vědou vede ke ztrátě orientace na hlavní a rozhodující úkoly a tím ke zplanění vojenskohistorických výzkumů. Přehnaný resortismus ochuzuje vojenskou historickou vědu a snižuje její vliv i autoritu v systému poznatků o válce a armádě.

Základní význam vojenskohistorických znalostí spočívá v tom, že umožňují dosáhnout organické jednoty v chápání vojenských procesů, vojenskoteoretických poznatků a vojenské výchovy v souladu s uplatněním leninské metody konkrétně historického přístupu. Ani při vojenských výzkumech se neobejdeme bez historické

metody, bez zhodnocení toho, jaký jev byl, jaké změny prodělal během svého vývoje, čím se stal ve zkoumaných konkrétních historických podmínkách, tj. bez zobrazení všech detailů dějinného procesu.

Dějiny vojenství jsou pro vojenskou vědu nevyčerpatelným zdrojem zkušeností, prostředkem k rozvíjení vojenského myšlení velitelského sboru, základnou pro rozšiřování vojenského rozhledu všech vojáků.

Vojenská historie má současně nezměnitelnou funkci v ideologickém boji, jehož význam v dnešním třídně rozděleném světě neustále narůstá. Socialistická vojenská historiografie vytváří teoretickou a popularizační základnu pro výklad revolučních a bojových tradic ve smyslu cílů výchovy vojáků a pracujících, zvláště mládeže, k socialistickému vlastenectví a internacionalismu.

Vojenskohistorické poznatky, založené na důsledném uplatnění marxisticko-leninské metodologie, jsou základním předpokladem cílevědomého využívání tradic, které vyrostly z dějin revolučních bojů českého a slovenského lidu a především pak z více než padesátileté historie slavných revolučních zápasů KSČ. K nejvýznamnějším patří novodobé tradice bojů československých rudoarmějců po boku Rudé armády na obranu sovětské moci, účast v bojích na obranu Maďarské republiky rad, tradice vzniku a obrany Slovenské republiky rad, bojů československých interbrigadistů na obranu španělské republiky proti fašismu, protifašistického odboje českého a slovenského lidu ve druhé světové válce, vedeného Komunistickou stranou Československa, bojů 1. čs. armádního sboru v SSSR po boku Sovětské armády ve Velké vlastenecké válce a za osvobození Československa z fašistické poroby, je to tradice Slovenského národního povstání, Květnového povstání českého lidu, rozvíjení nerozborného přátelství, třídního bratrství a bojové družby mezi ČSLA, Sovětskou armádou a dalšími armádami členských států Varšavské smlouvy, a konečně vznikající a rozvíjející se tradice internacionální obrany socialismu ve svazku s bratrskými armádami států Varšavské smlouvy.

V uzlových bodech se neodlučitelně prostupují dějiny KSČ a ČSSR s dějinami KSSS a Sovětského svazu i s dějinami bratrských národů, jejichž komunistické a dělnické strany stejně jako KSČ mobilizovaly lid k boji proti fašismu, za sociální a národní osvobození, k internacionální obraně socialismu, za uhájení světového míru.

Historická odpovědnost armád Varšavské smlouvy za obranu socialistického společenství v podmínkách zápasu dvou protikladných soustav a v podmínkách existence zbraní hromadného ničení zdůrazňuje nezastupitelnou úlohu vojensko-historických poznatků při řešení otázek spjatých s obranou socialismu.

K řešení těchto úkolů přispívá svým dílem i ČSLA. V souladu se závěry XIV. a XV. sjezdu strany, usnesením předsednictva ÚV KSČ z 3. 5. 1974 ke společenským vědám a na základě jednotného programu společenských věd je vojensko-historická výzkumná činnost v naší armádě zaměřována na studium těch otázek, z nichž vyplývá základní poučení o obraně socialistické vlasti v internacionální jednotě s bratrskými armádami Varšavské smlouvy. V souladu s tím čs. vojenská historiografie zkoumá dějiny vojensství českého a slovenského lidu, ke kterým byl zatím zpracován návrh projektu rozsáhlého vícesvazkového díla. Byla zpracována šestisetstránková studie k dějinám vojenské politiky KSČ a vydány dokumenty „KSČ o ozbrojených silách“. Jsou rozpracovány studie o boji českého a slovenského lidu proti fašismu, k dějinám ČSLA, k vývoji spolupráce ČSLA s bratrskými armádami Varšavské smlouvy a k dalším významným otázkám.

Československá vojenská historie široce využívá výsledků vojenského historického

bádání v bratrských armádách Varšavské smlouvy, zvláště v Sovětské armádě. Pro současnost má zásadní význam studium zkušeností Sovětské armády z Velké vlastenecké války. Značná pozornost je věnována studiu zkušeností z válek na obranu socialistických zemí, napadených imperialistickými agresory, např. Koreje, Vietnamu, Kuby, zkušeností z poválečné výstavby ozbrojených sil Sovětského svazu a rovněž studiu zkušeností bratrských armád Varšavské smlouvy ze zajišťování internacionální obrany socialismu.

— ☆ —

Vojensko-historické znalosti zaujímají významné místo při formování morálně politických a bojových vlastností příslušníků ČSLA, při branné výchově obyvatelstva, při mobilizaci pracujících k boji za splnění úkolů výstavby rozvinuté socialistické společnosti. V bojové, politické a morálně psychologické přípravě příslušníků ČSLA se proto budeme i nadále opírat o revoluční a bojové tradice, jejichž podstatu tvoří bezvýhradná oddanost socialistické vlasti a vedoucí síle naší společnosti, Komunistické straně Československa, věrnost našemu spolenectví se Sovětským svazem a bratrskými socialistickými státy, všestranná připravenost bránit socialistické vymoženosti pracujícího lidu.

— ☆ —

Plukovník doc. ing. Emil Labuda, CSc. přednesl diskusní příspěvek na téma

„CESTY ZVYŠOVÁNÍ EFEKTIVNOSTI VĚDECKÉ SPOLUPRÁCE V ARMÁDÁCH STÁTŮ SOCIALISTICKÉHO SPOLEČENSTVÍ“

Efektivnost vědecké práce je složitý problém, který je předmětem zájmu příslušníků řídicích stupňů, pracovníků vědy i uživatelů jejích výsledků. Chápeme ji jako stupeň přínosu vědy ke zvyšování bojeschopnosti a bojové pohotovosti ozbrojených sil a obranyschopnosti státu (koalice) s přihlédnutím ke společenským nákladům na rozvoj vědy.

Za jednu z podstatných podmínek růstu efektivnosti vědeckovýzkumné práce, z hlediska jejího obsahu i významu pro celý systém vědy v armádách zemí socialistického společenství, považujeme vytvoření **jednotného, na marxisticko-leninských základech pojatého systému vědeckých znalostí o válce a armádě**, který

rozpracovali soudruzi v Sovětské armádě ve spolupráci s ostatními bratrskými armádami a který byl předmětem jednání porady vojenskovědeckých orgánů armád účastníků Varšavské smlouvy.

Vysoké efektivnosti vědecké práce můžeme dosahovat různými cestami. Mezi ně **zejména patří:**

1. Vědecky zdůvodněné, aktuálními i výhledovými potřebami podložené **obsahové zaměření vědecké práce.**

Zkušenosti, získané v ČSLA, potvrzují nezbytnost vypracování dlouhodobých směrů výzkumu a na jejich základě vypracování pětiletých plánů vědecké práce. Na mezinárodní úrovni jsme si z této

práce vyměnili zkušenosti i dokumenty s NLA NDR a PLA, s nimiž má ČSLA uzavřeny dvoustranné dohody o spolupráci.

Integraci vojenskovo-vědeckého úsilí spojeneckých armád Varšavské smlouvy podstatně přispělo vypracování společného plánu vojenskovo-vědecké práce na léta 1976 až 1980, jehož zaměření pomohlo soustředit vědecké úsilí všech spojeneckých armád na řešení stěžejních úkolů.

Plně podporujeme úsilí štábu Spojených ozbrojených sil o integraci výzkumu socialistických armád na řešení stěžejních problémů, o delimitaci výzkumu a jeho postupnou specializaci podle optimálních podmínek členských armád, neboť to vede k podstatnému zefektivnění vědecké práce u všech spojeneckých armád.

Domníváme se, že můžeme v rámci socialistických armád zpracovat i společný dlouhodobý výhled vědecké práce jako podklad pro včasnou přípravu pětiletých plánů. S tím je spojeno nezbytné stanovení výzkumných cílů, požadavků na výstupy výzkumu a vzájemných styků, nezbytných k rozvoji vědecké práce.

2. Další cestou zvyšování efektivity vědecké práce je **vytvoření optimálních organizačních předpokladů** jejího rozvoje.

V ČSLA jsme v této otázce vycházeli z usnesení ÚV KSČ k vědeckotechnickému rozvoji, z požadavků na integraci vědy včetně jejích organizačních struktur k dosažení optimálního soustředění sil a prostředků vědy na řešení problémů rozvoje společnosti i její obrany. Přistoupili jsme k reorganizaci a integraci struktury vědeckovýzkumné základny v souladu s dlouhodobými směry výzkumu a vývoje. K prohloubení vazeb na základní výzkum v ČSSR byla podepsána dlouhodobá dohoda o spolupráci mezi MNO a Československou akademií věd. Z tohoto hlediska jsme využili zkušeností zejména Sovětské armády a PLA.

I na mezinárodní úrovni spolupráce mezi socialistickými armádami jsou uplatněny progresivní formy organizace vědeckovýzkumné práce, jako např. v oblasti lékařských a veterinárních věd, mechanizace a automatizace, vojenské topografie a jiné.

3. Efektivnost vědeckovýzkumné práce ovlivňuje i perfektní ovládnutí **metodologie výzkumu**, využití vhodných metod, prostředků a technik při výzkumu.

V ČSLA, stejně jako v ostatních bratrských armádách, uplatňujeme jako základní obecnou metodu dialektický materialismus a řídíme se vědeckým učením

marxismem-leninismem. Na jeho základě a v jednotě s ním jsou aplikovány speciální metodologické postupy. Metodologickým otázkám v oblasti vědy socialistických zemí je věnována velká pozornost. V ČSLA se např. pracovníci společenských věd zabývali speciálně touto problematikou. Byly přeloženy a vydány některé práce autorů Sovětské armády z oblasti vojenské vědy, zejména z hlediska metodologie.

Máme za to, že i v rámci SOS by bylo aktuální setkání vědců k výměně zkušeností z metodologie vědeckovýzkumné práce, organizování vědeckých konferencí a symposií, začleňování vědeckých orgánů (pracovníků vědy) do výzkumných skupin na spojenecká cvičení k organizaci výzkumů a zpracování výsledků těchto výzkumů.

4. Efektivnost vědeckovýzkumné práce ovlivňuje **výběr, výchova a příprava marxisticko-leninských vědeckých kádřů**. Jsme si vědomi toho, že jde o podstatný faktor, který ovlivňuje efektivnost vědecké práce. K cílevědomému usměrňování této oblasti byla pro potřeby velení zpracována analýza stavu vědeckých kádřů a je vypracován dlouhodobý plán jejich potřeby a výchovy. Pozornost věnujeme zejména mladým kádřům a doplňování novými kádři, zejména úzkoprofilových a progresivních oborů. Na vysokých školách a v akademích jsou posluchači ve zvýšené míře zapojujováni do vojenskovo-vědecké práce.

V oblasti vědeckých kádřů není ještě plně využito možnosti jejich přípravy v zařízeních ostatních bratrských armád, zejména v Sovětské armádě. Účelné by byly i vzájemné stáže a výměny pracovníků vědy, zejména na špičkové vědecké pracoviště v rámci SOS. Tyto otázky se budou v perspektivě stále více dostávat do popředí.

5. Efektivnost vědy ovlivňuje i **úroveň práce vědeckoinformačních systémů**.

Této otázce je v ČSSR věnována velká pozornost. Byl vypracován cílový model vědeckoinformačního systému, jehož realizace povede k postupné integraci a automatizaci vědeckoinformační činnosti i k prohloubení spolupráce se soustavou VTEI ČSSR.

V rámci dvoustranné spolupráce s NLA NDR a PLA jsme přistoupili k výměně některých dokumentů k řízení vědy i samotných vědeckovýzkumných prací. Se Sovětskou armádou si vyměňujeme informace o člancích, které jsou vhodné uve-

řejnit ve vojenském teoretickém tisku. Využívání zkušeností Sovětské armády se však v ČSLA neomezuje jen na tuto formu. Intenzivní využívání vědeckých poznatků Sovětské armády ve vědě a technice v ČSLA ovlivňuje náš výzkum a vývoj a zvyšuje jeho efektivnost. V ČSLA je intenzivně využíváno politických a odborných publikací Sovětské armády, jejích vojenskoteoretických časopisů, ve velkém rozsahu se využívá sovětských vojenských řádů.

Zkušenosti Sovětské armády i bohaté poznatky její praxe jsou ČSLA předávány na poradách, shromážděních, při konsultacích, při cvičeních a jinými formami tak, jako je tomu i u ostatních bratrských socialistických armád. Od XIV. sjezdu KSČ např. nakladatelství Naše vojsko každoročně vydává v průměru 25 titulů sovětských překladů včetně vědeckých prací. Se Sovětskou armádou úzce spolupracují naše vysoké vojenské školy a vojenské akademie. Velmi intenzivní je spolupráce se Střední skupinou vojsk Sovětské armády, vysoce cenné zkušenosti získáváme cestou představitelů vrchního velitele Spojených ozbrojených sil.

Za pomoc Sovětské armády, sovětské vojenské vědy jsme velmi vděční. Umožňuje nám ve vědě orientovat přesněji výzkum na obecné i specifické problémy ČSLA a tak zvyšovat jeho efektivnost. Předpokládáme, že sovětská vojenská věda bude i nadále jedním z hlavních vědecko-informačních zdrojů vlastního výzkumu rozvíjeného v ČSLA. Přitom chceme i nadále využívat zkušeností i ostatních bratrských socialistických armád a vzájemně si vyměňovat poznatky naší vědy. Domníváme se, že i tuto spolupráci můžeme dále rozšiřovat.

Do budoucna se rýsují možnosti vypracování projektu užšího propojení vědecko-informačních systémů socialistických armád k dosažení intenzivnější výměny vědeckých informací s využitím moderních technických prostředků. Jeho realizace by nejen urychlovala výzkumy, ale do značné míry by odstranila neúčelný duplicitní výzkum a ušetřila by lidskou práci a finančně ekonomické prostředky.

6. Rozhodující vliv na růst efektivnosti vědeckovýzkumné práce má její **stále účinnější řízení.**

Při realizaci systému řízení vědy v ČSLA jsme vycházeli ze zkušeností So-

větské armády. Základní působnosti vojenskovevědních orgánů jsou shodné. Na jednotlivých správách MNO, na okruzích, letecké armádě a velitelství PVOS byli pověřeni pracovníci organizováním vědecké práce. Tyto pracovníky připravujeme na odborných shromážděních a týdenních školeních v průběhu každého výcvikového roku.

Pro rozvoj vědeckovýzkumné práce v rámci socialistických armád, který nabývá dalších kvantitativních a kvalitativních stránek, je třeba dále zdokonalit koordinaci naší spolupráce.

Tato potřeba je vyvolána především tvorbou a plněním pětiletého plánu vědecké práce Spojených ozbrojených sil, nezbytností včasného rozpracování zámyslu výzkumu vojenskovevědních problémů, potřebou trvalého sledování i vyhodnocování výsledků výzkumu. Je dána i přípravou a konáním teoretických jednání, nezbytností rozpracování otázek vědecko-informační výměny i jiných problémů, které souvisejí s řízením a rozvojem vědy v armádách států účastníků Varšavské smlouvy.

7. Hlavním kritériem efektivnosti vědeckovýzkumné práce je **praxe našich socialistických armád.** Je také inspirujícím zdrojem k dalšímu rozvoji vědecké práce, k jejímu správnému zaměření.

Zavádění výsledků výzkumu do praxe je v ČSLA předmětem stále pozornosti. Nezávisí jen na pracovnících vědy, ale i na připravenosti uživatelů výsledků vědy k jejich zavádění do praxe. Jejich přípravu je třeba dále zdokonalovat. Příkladně náležitý význam cvičením, zvláště pak spojeneckým, která jsou pro naši armádu místem ověřování nových poznatků, nové techniky. Tato cvičení dávají i zpětné podněty k organizaci efektivnější vědecké práce.

V tomto směru je třeba využívat i spojeneckých cvičení, aby docházelo ke vzájemné výměně specializovaných delegací na výzkumná a realizační cvičení.

Uvedl jsem základní cesty zvyšování efektivnosti vědeckovýzkumné práce v rámci socialistických armád. Jednání představitelů vojenskovevědních orgánů armád účastníků Varšavské smlouvy přispělo k dalšímu prohloubení spolupráce ve světě, a k upevnění vzájemných vztahů našich bratrských armád v duchu proletářského internacionalismu.

